

määrittely ei tuottaisi samantaisia ongelmia kuin hyvinvointivaltion. Hän arvostelee uusliberaaleja myös heidän vapauskäsityksestään: kyvyttömydestä nähdä vapauden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhteys. Sillä usein ihmiseltä puuttuu vapaus tehdä jotakin juuri siksi, että hän on köyhä ja sosiaalisesti syrjitty.

Plant tyrää myös uusliberaalien käsityksen siitä, että yhteiskunnalla ei ole vastuuta markkinoiden vaikutuksista, koska ne eivät ole tahallisesti aiheutettuja. Voi hyvin olla, että markkinoiden vaikutukset eivät ole tarkoitettuja, mutta ne ovat

edeltäkäs nähtävissä ja ennustettavissa, hän toteaa. Ja jos ne ovat ennakoitavissa, käy järkeen väittää, että olemme moraalisesti vastuussa ainakin siitä osasta markkinoita.

Tapossa kuolemantuottamus ei ole tahallista niin kuin murhassa, mutta jos kuolemantuottamus on ennakoitavissa, siitä rangaistaan silti, professori muistuttaa. Tosiasiassa markkinat eivät jaa hyötyään ja taakkojaan mielivaltaisesti. Lienee ennakoitavissa, että niin kuin sää myös markkinat aiheuttavat onnettomuuksia eniten niille, jotka ovat kyvyttöimpiä kantamaan taakkaa. Markkinat eivät

ole luonnonvoima, vaan ihmisten luomus, jota hallitus voi toimillaan muuttaa, hän muistuttaa.

Muutenkin Plant arvostelee moraalisen kummajaisena koko ideaa siitä, että valtion velvollisuus on puuttua kollektiivisesti asioihin vain, jos onnettomuus on aiheutettu tahallisesti. Kuten asian ilmaisi Nobel-ekonomisti Amartya Sen teoksessaan ”*Development as Freedom*”: ”Olisiko meillä velvollisuus pelastaa vain henkilö, joka on työnnetty jokeen, mutta ei henkilöä, joka on pudonnut sinne?”

Valtaa etsimässä

JUHO SAARI

Suomen Akatemian rahoittaman valtatutkimusohjelman tulokset ovat alkaneet valmistua. Tutkimusohjelma olikin epäilemättä tervetullut, onhan Tandemista, Detasta ja Suomalaisesta kapitalismista jo kolmekymmentä vuotta. Väli vuosina aiheutta on tutkittu huomattavan vähän, mikä omalla tavallaan kertoo sekä suomalaisen yhteiskunnan että tutkimuksen uudelleen suuntautumisesta. Nyt esiteltävä dosentti, historiantutkija Petteri Pietikäisen toimittama *Valta Suomessa* kerää yhteen tämän tutkimusohjelman keskeisiä tuloksia.

Erityisesti Tandemin tulkinna suomalaisesta yhteiskunnasta aiheutti melkoista kuohuntaa 1970-luvun jälkipuolen Suomessa. Tällä kertaa ei ole odotettavissa samankaltaista vastaanottoa. Teos on teoreettisesti moniäänisempi, metodologisesti useita eri menetelmiä soveltava ja empiirisesti useampaan suuntaan kurottava. Samalla se on monella tavalla lukijalleen haasteellisempi. Tätä kirjaa ei yhdellä istumalla saa sulatettua. Sen esitelyä vaikeuttaa yksittäisten lukujen kirjoittajien suuri määrä. Niinpä seuraavassa usean kirjoittajan lukiuihin viitataan vain ensimmäisen kirjoittajan mukaan.

Petteri Pietikäinen (toim.)
Valta Suomessa
Gaudeamus, 2010

Suomalaisen yhteiskunnan valtasuhteiden analysoinnin kannalta kirjan havainnollisinta ainesta ovat pitkän aikavälin tarkastelut. Mika Kallioisen ym. systemaattinen analyysi kilpailun tunkeutumisesta suomalaiseen elinkeinoelämään on valaiseva kuvaus suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta ja sellaisena kirjan helmi. Se osoittaa, että kilpailun ja markkinoiden autuutta korostavasta reto-

riikasta huolimatta elinkeinoelämä harjoitti Suomessa kartellintyyppistä yhteistoimintaa pitkälle 1980-luvulle. Elinkeinoelämä vastusti siis valtion kasvavaa sääntelyä markkinaargumenteilla tilanteessa, jossa se omilla toimenpiteillä aktiivisesti rajoitti kilpailua. Luku auttaa myös ymmärtämään valtion yhtiöiden poikkeuksellista asemaa suomalaisessa elinkeinoelämässä aina 1980-luvun loppuun saakka.

Toinen samankaltainen pitkän aikavälin muutoksen kartoitus on Olli-Pekka Ruuskasen ja muiden tekemä suomalaisen eliitin sisäisen rakennemuutoksen analyysi. Se osoittaa havainnollisesti, kuinka aateli ja ruotinkielinen eliitti asteittain väistyvät professionaalisten eliittien ja osin myös naisten tieltä. Tärkeänä osa-aineistona olevien *Kuka Kukin On?* -teosten käyttöä eliittien identifoinnissa voi perustellusti kritisoida muun muassa järjestöeliittien aliarvioinnista ja teollisen eliitin yliarvioinnista, mutta luku on joka tapauksessa hieno saavutus. Samaa voi todeta myös Johanna Jääsaaren ym. mielenkiintoisesta median tuottaman kansalaisuuden kuvauksesta, jossa kytketään yhteen institutionaaliset muutokset, median innovaatiot ja rakenteellis-kulttuuriset muutokset.

Pitkän aikavälin tarkastelujen ohella teoksessa on myös lukuisia tapaustutkimuksia. Laura Starkin ym. sukupuolijakoihin paneutuvassa luvussa haetaan naisten vallasta ja heidän välisistä eroistaan kertovia ”kätket-

tyjä käsikirjoituksia”. Tapaustutkimuksiin perustuvana luku jää hivnen hajanaiseksi. Kimmo Lapintien kaupunkikehitystä käsittelevä luku on puolestaan teoreettisesti kirjan kunnianhimoisimpia ja metodologisesti oivaltavasti kirjoitettu kuvaus kaupunkisuunnittelun kiemuroista. Ilkka Ruostetsaaren kyselyyn perustuva analyysi avaa kansalaisten näkemyksiä energiapolitiikan valtarakenteista, Marja Erikssonin nettiaineistoon tukeutuva luku pureutuu huonon johtajuuden luomaan pelon ilmapiiriin, ja Klaus Helkaman ym. teoriaa ja empiriaa hyvin yhdistävä luku tarkastelee puolestaan ympäristö- ja metsäpolitiikan jännitteitä.

Tieteenalojen erilaiset perinteet tulevat vastaan kahdessa luvussa. Kirjan avaa historian tutkija Pertti Haapalan kaksisataa vuotta suomalaisen vallan historiaa tiivistävä essee, joka nostaa esiin keskeisiä suomalaisen yhteiskunnan jakolinjoja keisarinvallasta (yksinvallasta) säätyvaltaan ja kieliriidan jakamasta eliitistä demokratisoituviin ja globalisoituviin valtarakenteisiin. Mediakulttuurin tutkijat Mikko Lehtonen ja Anu Koi-vunen puolestaan ottavat etäisyyttä aineistoihin ja pohtivat yleisemmin yhteiskunnallisten jakolinjojen ja keskiluokkaisuutumisen luomisen periaatteita. Kumpikin on toiselta tieteenalalta tulevalle haasteellista luettavaa.

Tämän lehden lukijoiden kannalta epäilemättä mielenkiintoisin on Risto Heiskalan ja Anu Kantolan analyysi hy-

vinvointivaltion muutoksesta. He näkevät valtion muutuvan valmentajavaltioksi, joka palvelee elinkeinoelämää ja toimeenpanee uuden julkisjohtamisen periaatteita. Kirjoittajat piirtävät synkän kuvan suomalaisen hyvinvointivaltion hajautumisesta, puolueiden ideologisesta köyhtymisestä ja valtiovarainministeriön kasvavasta vallasta. Lennokkaasti kirjoitettua lukua vaivaa huomattava määrä Euroopan integraatiota ja suomalaisen hyvinvointivaltion institutionaalisten rakenteiden muutosta koskevia epätasällisiä väitteitä ja muutama virhe (esimerkiksi julkisten ja valtion menojen sekoittuminen), jotka olisi pitänyt kammata pois.

Kaiken kaikkiaan kirja palvelee hyvin vallasta ja sen muutoksesta kiinnostunutta lukijaa käsittelemillään alueilla. Minun makuni mukaista olisi ollut käsitellä enemmän ja systematisemmin työmarkkinajärjestöjen, julkisen vallan valtarakenteita ja toimintaperiaatteita, ministeriöiden välisiä suhteita sekä budjettirakenteita, jotka konkreettisesti kertovat yhteiskunnan valtasuhteista. Rakenteellisesti tarkastellen yhteiskunnan sosioekonomiset rakenteet ja niistä kumpuava eriarvoisuus jäävät kovin vähälle huomiolle. Mikrotason valtatutkimus olisi myös hyötynyt esimerkiksi yksittäisten hallituksen esitysten yksityiskohtaisesta tarkastelusta: usein todellinen valta piilee pykäläen yksityiskohdissa. Mutta hyvä näinkin.